

Matr. #14581

Prof. S. Luksala ja mg. T. Järvelin
luento.

12. 11. 40. h. Kotturi

A. V. Luksala
18. XI. 40
Järvelin

E. V.
TARTO OLUKOOLI
SIGUSTEADUSKONS
1. nov. 40
261
TARTU

A 2656

Töö on kultuuril rahuldav. - Autor on
spetsiaalselt kaitstud rahvusl
lahkuse poolele ning rahvusl
selle kohta. Määruse ja taotleja väliseid
rahuldavad.
Arvan, et see väid arendamisel
Diplomant. -
17. XI. 1940.

[Signature]

Lõputanud õigusteaduse. 27. XII 40. a.

Stud. jur. Arnold Kangur.

Abielu-asjade menetlus
tsiviilkohtus.

Abielu - asjade menetlus,
tsiviilkohtus.

S i s u :

1. Abielu instituudi erinevuse seisund tsiviilõiguses.
2. Abielu lõppemine.
 - A. Abielu tühistus.
 - B. Abielu lahutus.
3. Protsessuaalne teovõime abieluasjades.
4. Alluvus.
5. Hagi abieluasjades.
6. Tõendamise probleem abieluasjades.
7. Abielu lahutus abikaasade kokkuleppel.
8. Laste saatuse määramine abielulahutuse ja abielutühistamise korral.
9. Prokuröri osavõtt abielu-asjust.
10. Abikaasade vahekorrad abieluprotsessi kestel.
11. Kohtuotsuse seadusjäustumine abieluasjades.

1. Abielu instituudi erinevuse seisund
tsiviilõiguses.

Abielu on pooltevaheline juriidiline leping, mis sõlmitud vabal kokkuleppel. Meil kehtiva seaduse järgi on abielu terviklik ja jagamatu s.t. et abielu võib aset leida ainult kahe isiku vahel - ühe mehe ja ühe naise vahel. Pääle selle eeldab abielu kooselu abikaasade vahel.

Tsiviilseadused tavaliselt (kui seda ei tehta muudes seadustes) normeerivad ka abielusõlmimise ja lõppemise vormi ja korda. Abielu kui juriidilises mõttes leping allub kõigile üldreegleile, mis kehtivad üldiselt lepingute kohta. Eestkätt abielu sõlmimine oleb ainult isikuist, kas nad tahavad sõlmida lepingut või ei. Teiselt poolt on abielu sõlmimine võimalik vaid isikute vahel, kes vastavad seaduste poolt ettekirjutatud tingimustele. Sarnaseid n.n. negatiivseid tingimusi nimetatakse abiellumistakistusteks.

Abiellumistakistused jagunevad:

1) absoluutsed või relatiivsed (suhtelised).

Absoluutsed takistused keelavad üldiselt abielu näit. mitteküllaldane vanus, abielusolek jne.

Relatiivsed (suhtelised) takistused keelavad vaid teatavail isikuil abiellumise näit. lähisugulus ja hõimlusvahekorrad.

2) Hävitavad ja mittehävitavad takistused.

Hävitavate takistuste all mõeldakse takistusi, mis ei võimalda üldse abielu, või kui abielu siiski sõlmiti, ei loeta seda juriidiliselt abieluks näit. venna ja õe abielu.

Mittehävitavad takistused ei tühista ega hävita abielu, vaid panevad pääle karistuse näit. vanemate nõusolu puudumine (muidugi sääl, kus seda seadus nõuab).

3) Avalikõiguslikud ja eraõiguslikud takistused.

Avalikõiguslike takistuste olemasolu peavad vastavad haldusorganid kontrollima ex-officio.

Eraõiguslike takistuste puhul (näit. pettus) sõltub see aga poolte suvast, kas nad annavad asjale

käigu või mitte.

Kehtiv BES ei sisalda sätteid abiellumise tingimuste ega takistuste suhtes, sest BES koostamise ajal olid vastavad normid kiriku-seadustes. Praegu on see küsimus normitud Abieluseadusega (RT 1922, 133). Abieluseadus on meil kehtimas 1.maist 1923 a.

Abieluseadusele alluvad kõik Eestis elutsevad isikud usu peale vaatamata, samuti ka Eesti kodanikud välismaal.

Abieluseaduse järgi võivad abielluda mees-kodanikud, kes 18 a. - ja naiskodanikud, kes 16 a. vanaks saanud.

Abielu on keelatud alanevate ja ülenevate sugulaste vahel, täis- ja poolvendade ning -õdede vahel, onu ja tema venna- või õetütrel vahel, tädil ja tema venna- või õepojal vahel, - vaatamata sellele, kas see sugulus on tekkinud abielust või väljaspool abielu; samuti on keelatud abielu võõrasisa ja võõrastütrel, ning võõrasema ja võõraspojal vahel.

Abielluda ei või Abieluseaduse § 4 järgi:

- 1) parandamatud vaimuhaiged;
- 2) raskekujulised langetõbised;
- 3) isikud, kes oma teo iseloomust ja tähendusest ei suuda aru saada või oma tegevust juhtida;
- 4) pidalitõbised ja
- 5) suguhaiged haiguse nakkusjärgus.

Keegi ei või uuesti abielluda, kui tema senine abielu pole lõppenud abikaasa surma tõttu või seadusjõusse astunud kohtuotsuse läbi. (AS § 5).

Keelatud on abielu adoptiiv-vanemate ja -laste vahel niikaua, kui kestab adoptioon. (§ 6).

Lesk- ehk lahutatud naine ei või uuesti abielluda enne, kui vana abielu lõppemisest on möödunud 10 kuud.

Enne seda tähtaega on neil lubatud abiellumine:

- a) kui nad sünnitavad enne seda tähtaega;
- b) kui nad mitte varem kui nelja kuu pärast peale eelmise abielu lõppemist esitavad riigi või omavalitsuse teenistuses oleva arsti tunnistuse seeütle, et nad pole raskejalgsed;

D) kui uuesti abielluvad teineteisega eelmisest abielust lahutatud abikaasad. (§ 7).

Vanemate võimu all olevad alaealised lapsed ei või abielluda vanemate nõusolekuta. On üks vanemaist teadmata äraolekul, on ta ilma vanema õiguseta, on ta mõistuse kaotanud, on ta üldse seesuguses olekus, kus ta oma tahtmist ei saa avaldada, siis jätkub ühe vanema nõusolekust. Keelduvad vanemad või üks neist oma nõusolekust ilma mõjuva põhjuseta, siis võib alaealise kaebuse peale loa anda abiellu astumiseks vastav kohus(AS § 8).

Eestkoste all olev alaealine ei või ilma eestkostja nõusolekuta abiellu astuda. Eestkostja võib aga loa andmisest keelduda ainult siis, kui isik, kellega tema eestkostealune soovib abielluda, on mõistetud kinnipidamisele vangimajas või mõne raskemale karistusele; on andunud joomahimule, kõlvatule elule, pillamisele või muile jämedaile pahedele; kui abielluda soovijate vahel on liig suur vanusevahe. Keeldumise puhul ilma

mõjuva põhjusega võib alaealise kaebuse peale abiellu astumiseks loa anda vastav kohus.

Abielud, mis sõlmitud välismaal Eesti kodanikkude ja välismaalaste vahel sõlmimise kohal maksva seadusliku korra järele, loetakse Eestis maksvaks, kui nad vastavad käesoleva seaduse §§ 2 - 5 nõuetele. (§ 10).

Välismaalaste abielud, mis Eesti registree-
rimise asutustes sõlmitakse, peavad sisuliselt
vastama mõlema abikaasa kodumaa materiaalsea-
duste, samuti ka Abieluseaduse §§ 2 - 5 nõue-
tele.

Abielu peab peale poolte vastavuse olema
sõlmitud sellekohaste vormitähidetega. Meil on
abielu kehtiv vaid siis, kui ta on sõlmitud pe-
rekonnaseisuametniku poolt. On abielluda soovijad
esitanud perekonnaseisuametnikule oma soovi
abiellumiseks, on kaheädalane tähtaeg vaiete
esitamiseks möödunud, siis on võimalik sõlmida
abieluakti. See akt toimub teatava pidulikkuse-
ga, sellesse märgitakse abiellujate nimed ja
muud nende kohta käivad vajalised andmed ning

abiellumise deklaratsioon. See akt kirjutatakse pärast akti ettelugemist abiellujate ja nende poolt kutsutud kahe tunnistaja poolt alla. On abielu sõlmimisel üle mindud eespoolloetletud sisulistest või vormilistest nõuetest, siis abielu osutub tühiseks või vaieldavaks. Siiski ei loeta vormiliste nõuete rikkumist, mis vastava registreerimise-asutuse poolt abielu sõlmimise juures tehtud, ~~ei loeta~~ abielu maksvusetuks tunnistamise põhjuseks (Abielusead. § 20).

Abiellumise tõttu tekkivad abikaasade vahel järgmised vastastikused õigused ja kohustused:

- 1) vastastikune truuduse kohustus - s.t. et ~~et~~ abikaasad on õigustatud nõudma teineteiselt abielulist truudust (BES § 7);
- 2) abikaasad peavad ühiselt koos elama (BES §§ 7 ja 8); vastupidisel leppel s.o. et pooled elavad pidevalt lahus, ei ole jõudu;
- 3) vastastikune toetamise kohustus nii materjaalselt kui moraalselt (BES § 9), kusjuures perekonna ülalpidamine on pandud mehe peale.

Mehe eriõigustest oleks nimetada:

- 1) BES järgi on mees perekonnapea;
- 2) mehel on õigus määrata elukohta ning nõuda, et naine järgneks talle uude elukohta (BES § 8 p.2);
- 3) mehel on õigus nõuda naiselt toetust haiguse ja liigvaesuse puhul (BES § 8 p.3).

Naise eriõigused on alljärgnevad:

- 1) naisel on õigus mehe perekonnanimele;
- 2) naisel on õigus saada mehelt ülespidamist sõltumata naise varanduslikust seisundist (BES § 9);
- 3) võtmeõigus - BES § 56 järgi võib naine selle õiguse järgi sõlmida juriidilisi toiminguid, mis puutuvad koduse majapidamise korraldamisega ilma mehelt nõusolekut küsimata;
- 4) naisel on õigus saada mehelt kaitset ja moraalsel toetust, eriti juriidilistes asjades, olla esindajaks kohtus jne (BES § 9 II).

//

2. Abielu lõppemine.

A. Abielu tühistus.

Kehtiv abielu peab vastama seaduses ettenähtud sisulistele ja vormilistele nõuetele; on neist mööda mindud, siis abielu osutub tühiseks või vaieldavaks. Tühine abielu on algusest peale kehtetu (õieti ta ei olegi juriidiliselt abielu). Vaieldav abielu kehtib seni, kuni vastaspool pole esinenud vaidega.

Abielu loetakse maksvusetuks:

- 1) Kui mõlemad abikaasad või üks neist ei ole abiellu astumise ajaks Abielusead. § 2 ettenähtud aastaid (meesisikul 18 a. ja naisisikul 16 a.) vanaks saanud. Erandina loetakse seesugune abielu maksvaks, kui naine on sellest abielust raskejalgseks jäänud, või kui mõlemad abikaasad enne abielu tühistamist kohtus jõudsid abielulisse täisikka;
- 2) kui abikaasad on neis sugulus- või hõimlusastmetes, mis Abielusead. § 3 järgi takistavad abiellumist;

- 3) kui mõlemad abikaasad ehk üks neist oli abi-
elu sõlmimise ajal parandamatu vaimuhaige,
langetõbine raskel kujul või kui abielluja
mõne muu kestva põhjuse tõttu oma teo ise-
loomust ja tähendusest ei suuda arusaada ehk
oma tegevust juhtida või on pidalitõbine;
- 4) kui mõlemad abikaasad ehk üks neist oli abi-
ellumise ajal juba teises abielus.

Abielu tühistamise asjad tsiviilkohtus alga-
tatakse prokuröri ettepanekul ehk asjast huvitatud
eraisikute palvel. Abielu tühistamise asja abielu
lõppemise korral võib kohtus algatada või edasijaja-
da ainult asjast huvitatud eraisikute palvel. Ka
siis, kui üks abikaasadest on on surnud, võivad as-
jast huvitatud eraisikud abielu tühistamise asja koh-
tus algatada ja edasijajada¹⁾.

Senikaua, kui mõlemad abikaasad elus, ei või koh-
tu toimetuses olevat tühistamise asja asjast huvita-
tud eraisiku palvel ära lõpetada, kuigi see asi tema
poolt algatati.

1) vt. Riigik.tsiv. t. nr.1831 - 1933 a.)

Abikaasal on õigus nõuda abielu maksvusetuks tunnistamist:

- 1) kui tema abielu sõlmimise ajal mõne ajutise põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suuda aru saada ehk oma tegevust juhtida;
- 2) kui teine abikaas abielu sõlmimise ajal põdes suguhaigust haiguse nakkusjärgus;
- 3) kui ta on eksituse tõttu abiellunud, olgu, et ta ei soovinud üldse abielluda ehk ta ei soovinud abielluda selle isikuga;
- 4) kui teda tõukas abielluma eksituses olemine teise abikaasa niisuguste omaduste suhtes, mille puudumisel ei saa oletada, et ta selle abikaasaga võiks abielulist ühiselu elada;
- 5) kui abikaas teda abiellumisele on avatlenud vale-teadetega või tõe varjamisega selle kohta, kes ta on; või olude kohta endisest elust, mis nõudjat poolt oleksid tagasi hoidnud abielu astumast;
- 6) kui teda sunniti abiellumiseks nõusolekut aval-

dama läheda ja tõsise hädaohuga , millega ähvardati tema ehk tema lähedalseisva isiku elu, ter- vist või au. (Abielusead. § 14).

Abielusead. § 14. tähendatud nõudeõigus kus- tub kuue kuu jooksul, arvates nõudmise põhjuse nõudjale teatavaks saamise ehk ähvardava hädaohu lõppemise ajast, igatahes aga viie aasta jooksul, arvates abiellumise ajast.(AS § 15).

Pärijatel on õigus nende pärandaja poolt § 14 põhjal alustatud abielu maksvusetuks tunnustamise asja edasi ajada.

B. Abielu lahutus.

Abielulahutuse all mõistetakse seaduspärase abielu lõpetamist vastava pädeva kohtu poolt, seadu- ses ettenähtud põhjusil. Seega abielulahutus eel- dab: 1) seaduspärast ja kehtivat abielu;

2) kompetentset kohut ja

3) seaduses ettenähtud lahutuse põhjusi.

Ei või segada abielu tühistamist abielu lahuta- misega, kuna vahe seisab juba selles, et abielu

tühistust võivad algatada ka huvitatud kõrvalised isikud, kuna abielu lahutust võivad algatada vaid abikaasad.

Meil enne 1923 a. kehtis kiriklik abielu, mille lahutamise sätted olid asetatud kirikuseadustes - Vene Seaduste Kogu XI raamatus. Alates 1923 a. 1. maist toimetab abielulahust ringkonnakohus Abieluseaduse põhjal.

Abielulahutamise põhjusi on väga mitmesuguseid, need on toodud ära Abieluseaduses §§ 21 - 30.

Kui üks abikaasadest on abielu rikkunud,²⁾ siis on teisel abikaasal õigus nõuda abielu lahutamist.

=====

2) Abielu-rikkumise all tuleb mõista teise poole sugulist läbikäimist võõraga, s.o. mitte oma mehe või naisega. Otseseid tõendusabi elurikkumise kohta leidub harva ja siin tuleb kohtutel enamasti ikka arvestada kaudseid tõendusabi elurikkumise suhtes, nagu see harilikult toimub ka vallaslapse isa kohtulikul kindlakstegemisel. Kaudsed tõendused abielurikkumise asjus võivad olla samuti veenvad, ja kohus võib nende põhjal jõuda järeldusele, et suguline akt on toimunud, nagu alimentide asjuski. Kui näit. abielunaine viibib võõra mehega võõras korteris lukustatud ukse taga, korterirahvas lahkub ise selleks ajaks korterist, ning kui naine ise on tunnistajaile seletanud, et ta ei armasta oma meest, vaid kedagi võõrast, siis loob sarnane koosviibimine teatava mulje abielurikkumisest. (vt. Riigik. tsiv.t.nr.366 - 1931 a.)

See õigus kustub kuue kuu jooksul arvates sellest ajast, mil nõudjale sai teavaks abielurikkumine^{3/}, igatahes aga viie aasta jooksul, arvates abielurikkumise ajast.

Abikaasal ei ole õigust nõuda lahutamist, kui see abielurikkumine sündis tema nõusolekul ehk kui ta rikkujale andeks andis.^{4/}

Samadel põhjustel ja tähtaegadel võib lahutamist nõuda ka abikaas, kes pärast abiellumist saab teada, et teine abikaas on enne abiellumist, kuid pärast nende kihlust, olnud kellegi teisega sugulises ühenduses.

=====

3/ Abielupool võib tõsta nõude, ilma et ta oleks kohustatud ära tähendama, millal abielurikkumine leidis aset või millal see sai temale teatavaks. Kui aga vastaspool rajab oma vastulause asjaoludele, mis on ette nähtud Abielus. § 21 teises lõikes, siis on tema kohustatud TKS § 366 põhjal oma väidet tõestama. (Riigik.Ts. t. nr.706 - 1932 a.)

4/ Abieluseaduse § 21 annab kummalegi abikaasale õiguse nõuda abielulahutust, kui teine abikaasa rikkub abielu. Kui kostja leiab, et ka nõudja ise rikkub abielu, siis võib ta ka omalt poolt esineda abielulahutuse nõudega. Säärasel juhul lahutab kohus abielu abikaasade vastastikuse süü pärast. Kui üks pool teisele abielurikkumise on andestanud, siis pole tal õigust nõuda lahutust.

(vt. Riigik.Ts.t.nr.198K - 1936 a.)

Kui üks abikaasadest on teise kuritahtlikult maha jätnud ehk teadmata kuhu ära läinud ja ei ilmu oma perekonna juurde tagasi, ilma et tal äraolemiseks mõjuvaid põhjusi oleks, siis võib mahajäetu, kui äraolemine on kestnud vähemalt 1 aasta, nõuda lahutust.

Enne nõudmise tõstmist, igatahes aga mitte varem kui peale üheksakuulist äraolekut, peab mahajäetud abikaas seda kohut, kellele nõudeasi allub, paluma äraolejat abikaasat¹ välja kutsuda, tarbekorral kuulutuse läbi, ettepannes temale kolme kuu jooksul perekonna alalisse elukohta tagasi tulla.^{5/}

Abielulahutamise nõudmist võib tõsta ainult peale selle tähtaja möödumist.

Kui äraolija kohtu kutsel küll ilmus oma perekonna juurde, kuid uuesti oma abikaasa kuritahtlikult maha jättis, ehk teadmata kuhu ära läks ja see teistkordne äraolemine kestis juba vähemalt 1 kuu, siis võib mahajäetu esineda lahutamise nõudega.

=====

5/ Äraoleja abikaasa väljakutsumiseks perekonna alalisse elukohta Abielusead. § 22 ei näe ette paluja kohustust oma palve õigustamiseks esitada ka sellekohaseid tõendusi, et äraoleja abikaasa on tegelikult äraolija Abielus. § 22 mõttes.
(Riigik. ts. t. nr. 490K - 1935 a.).

On abikaasad kokkuleppimatuse^{6/} tõttu vahetpidamata vähemalt 2 aastat lahus elanud,^{7/} siis võib kumbki abikaas nõuda lahutamist. (Abielus. § 23)

=====9

6/ Abieluseaduse § 23 ettenähtud lahutuspõhjuse-
kokkuleppimatuse — alla ei saa kuidagi viia
ühe abikaasa säärast teguviisi, kes oma julma
kohtlemisega või moraaliveastase eluviisiga on
sundinud teist abikaasat temast lahus elama.
Säärasel korral oleks õigustatud abielulahu-
tust nõudma ainult see abikaasa, kes oli teise
süü pärast sunnitud perekondlikust ühiselamust
lahkuma, kuid mitte Abielus. § 23 põhjal, vaid
§ 21 või 28 põhjal. Lubatakse aga sellel abi-
kaasal, kes oma teguviisiga teise enese juurest
sundis lahkuma, nõuda lahutust selle tema süü
läbi tekkinud lahuselu põhjal § 23 alusel, siis
soodustatakse sellega abielu lõhkumist.
(Vrd. Riigik. Ts. t. nr.749 - 1930 a.)

7/ Ekslik on kaebaja väide, nagu tuleks kokkulep-
pimatuse all mõista ainult säärast asjade sei-
sukorda, kus abikaasad ühel meelel on jõudnud
otsusele, et nad iseloomude poolest enam kokku
ei sobi ja koos elada ei soovi. Abielus. § 23
ei räägi sugugi "kokkuleppimatusest" kui abikaasade
lahkumineku põhjusest, vaid näeb ette, et
kumbki abikaasa võib taotella lahutamist, kui
nad "kokkuleppimatuse" tõttu on vahetpidamata
kaks aastat lahus elanud, s.o. teiste sõnadega,
kui nende vahel vähemalt kahe aasta jooksul,
arvates lahkumineku päevast, pole saavutatud
kokkulepet kooselamise jätkamiseks, sõltumata
sellest, millisel põhjusel nad oma jahusel
algasid.

(Riigikohtu Ts. t.nr.1561 - 1930 a.)

Kui abikaasad põhjustel, mis neist ära ei ri-
pu, sunnitud on elama lahus vähemalt kolme aasta
kestel, siis võib kumbki abikaas nõuda lahuta-
mist (Abielus. § 24).

Abikaas võib nõuda lahutust:

- 1) kui teine abikaas tahtlikult, vastu nõudja
tahtmist takistab sigitamist;^{10/}
- 2) kui teine abikaas, mitte rauganõtruse tõttu,
vaid muil põhjusil on täiesti suguvõimetu ja
sigitusvõimetu.^{8/}(Abielusead. § 25).

=====

8/ Riigikohus on lahendanud küsimuse:

"Kas Abieluseaduse § 25 p.2 mõtte järgi võib
üks abikaasa nõuda abielulahutust, kui tei-
ne abikaasa abiellumisel oli sugu- ning si-
gitusvõimeline, kuid abielu kestel kaotas
neist ühe või need mõlemad võimed mitte oma
süü pärast? "

Riigikohus leidis, et sellele küsimusele
tuleb vastata eitavalt . Abielupool võib
nõuda lahutust, kui teine abikaas oli sugu-
ja sigitusvõimetu juba enne abiellumist.

(Vrd. Riigik.Ts. t. nr.273 - K. 1935 -
T.Grünthal - Riigikohtu Tsiviilosa-
konna otsuseid 1938, lehek.31)

Sigitusvõimetus on ainult siis abielulahu-
hutuse põhjuseks, kui see oli tekkinud enne
abiellumist 9/.

=====

9/ Riigikohus on seda küsimust arutanud
ja leidnud, et sellele tuleb vastata
jaatavalt.

(vt. Riigik.Ts. t. nr.47 - K.1938
ja " " t. nr.273 -

K. 1935 a.
T.Grünthal - Riigikohtu Tsiiviil-
osakonna otsuseid 1938 -
lehek. 29 - 32)

10/ Ei saa õigeks pidada kaebaja arvamist,
nagu ei oleks abikaasadel sugulise kok-
kuelamise suhtes üksteise vastu kohus-
tusi ega õigusi, sest kui see oleks nii,
siis poleks ju seadusandjal olnud alust
ega vajadust abielulahutuse põhjusena
ettenäha suguvõimetest.

Kaebaja arutlused uuematest uurimustest
hingeliste mõjutuste kohta, mis võivad
mehe juures esilekutsuda võimetus sugu-
lise akti läbiviimiseks, on üleaarused,
kuna niisuguste mõjutuste olemasolu pole
millegagi tõendatud

(Riigik.Ts. t.nr.298 K - 1937 a.).

Abikaas võib nõuda lahutamist:

- 1) kui teine abikaas abielu ajal on jäänud vaimuhaigeks, mis kestis juba üle aasta ja mida parandamatuks tunnustakse või kui teine abikaas põeb langetõve;
- 2) kui teine abikaas põeb külgehakkavat ^{12/}suguhaigust, ^{11/}pidalitõve või mõnda äärmiselt

=====

11/ Abieluseaduse § 26 p.2 õigustab nõuda abielulahutust põhjusel, et suguline kooselamine abikaasade vahel on ühe poole haiguse tõttu võimatuks muutunud. Sellepärast oleks abielulahutus õigustatud, kui on tõestatud, et kostja pödes nõude esitamise ajal suguhaigust või et haigestumise hädasoht nõudjale ei olnud kõrvaldatud.

(Riigik.Ts. t. nr.911 - 1933 a.)

12/ Nakkav suguhaigus võib abielulahutuse põhjuseks olla ainult siis, kui on tõestatud, et abikaas ^akostja põeb seesugust haigust abielulahutuse pärast alustatava nõude tõstmise päeval, mitte

13/
vastikut tõbe.

(Abielusead. § 26).

=====

12/_järg)

aga sel korral, kui ta kunagi varem, olgugi abielu kestel, on põdenud mõnda nakkavat, kuid ravimise tagajärjel jäädavalt kadunud suguhaigust.

(Riigik.Ts. t. nr.649 - 1934 a.)

13/ Abieluseaduse § 26 p.2 ei nõua, et abielulahutust põhjustav nakkav suguhaigus peaks olema saadud nimelt sugulisest kooselamisest, aga mitte muul viisil ja et niisuguse haiguse saamises peaks haige ise süüdi olema.

Abielusead. § 26 sõnastusest ega mõttest ei järeldu mingit erandit tsiviilprotsessi üldtunnustatud põhimõttest, et asja otsustamisel on mõõduandev see olukord, mis poolte suhtes oli olemas nõude tõstmise ajal - s.t. kohus arvestab ainult selle tervisliku olukorraga, mis oli nõude tõstmise ajal.

(Riigik. Ts. t. nr.104 K - 1934 a.)

Abikaas võib nõuda lahutamist, kui teine abikaas on andunud liigjoomisele ^{14/}, pillamisele,^{15/} kiimalusele või elab üldse kõlvatut elu, või kui tema juures on ilmsiks tulnud loomuvastased pahed.

=====

14/ Kaebaja arvamine, et Abielusead. § 27 ettenähtud liigjoomine olla vaid selline viinavõtmine, mis mõjuda laostavalt joodiku majanduslikule heaolule ja mille tagajärjel viinavõtja langeda ühiskonna põhja, on liig kitsas. Liigjoomine näib olevat niivõrd rohke ja hävitav viinatarvitamine, et see teeb teisel abielupoolel võimatuks ja väljakannatamatuks koos elu viinatarvitajaga.

(Riigik. ts. t. nr.301 - 1937 a.)

15/ Riigikohus on seletanud, et märkides asjaolusid, mis võivad põhjustada abielulahutust, peab esmajoones arvessevõtma niisuguseid, mis mõjutavad hävitavalt abielu olemasolu le. Kui Abieluseadus sealjuures peab silmas majanduslikke momente, nagu pillamine, siis seepärast, et need võivad takistada ka abikaasade kooselu. Ka siis, kui abikaasa liigjoomine mõjub lastesse demoraliseerivalt, on teisel abikaasal õigus nõuda abielulahutust.

(Riigik. Ts. t. nr.499 k - 1935 a.)

Abikaas võib mõnda lahutamist, kui teine abikaas:

- 1) kavatseb temalt võtta elu ehk rikkuda tema tervist;
- 2) käib temaga julmalt ümber;^{16/}
- 3) tahtlikult oma kohustust perekonna ülespidamises või tema eest hoolitsemises ei täida või väga hooletusse jätab;

=====

16/ Riigikohus on seletanud, et igat karistatavat kokkupõrget, mis on juhtunud meelteärrituse hoos, ei saa veel lugeda julmaks kohtlemiseks. Julma kohtlemise all tuleb mõista valjust ja karmust, mis tingitud tingedast ja hoolimatust iseloomust.

(vt. Riigikohtu Ts. t. nr.1323-1935)

17/ Kohus võib ja peab ka säärasel korral, kui üks abikaasa leiab, et teine abikaasa on mõne sõnaga või laimujutuga haavanud tema au, - järelekaaluma, mis asjaoludel see auhaavamine on toimunud; kas see ehk teine pool ise pole seda põhjustanud oma kohtlemisega. Kui juba kriminaalasjades

4) teotab nõudja au;^{17/}

5) katsub võtta temalt vabadust.

Nõudeõigus selle paragrahvi järele kustub kuue kuu pärast, arvates päevast, mil lahutamise põhjus sai nõudjale teatavaks, igal juhul aga viie aasta pärast peale lahutamise põhjuse tekkimist. (Abielusead. § 28).

=====9

17/ (järg)

teatud asjaoludel karistus auhaavamise eest võib äralangeda, siis pole takistust ka tsiviilkohtul abielulahutuse asjas oma sisetunde järgi asjaolude kohaselt järele kaaluda, kas teatav haavav jutt või sõna ühe abikaasa poolt teise kohta on niivõrt oluline, mis annaks põhjust teisele abikaasale taotella lahutust. Kui aga kohus leiab, et ~~te~~ teotus oli kutsutud välja teise abikaasa kõlvatu elu ning halva kohtlemise tagajärjel, mis põhjustas teotaja hingelise tasakaalu kaotust, siis võib kohus, ilma et millegagi rikuks Abielusead. §28 p.4 õiget mõtet, abielulahutuse palve ka lükata tagasi.

(Riigik. Ts. t. nr.320 - 1935
"Õigus" 1932 a. leh.476)

Abikaas võib nõuda lahutamist, kui teine abikaas on kohtu poolt mõistetud kinnipidamisele vangiroodus või parandusmajas, või muude, veel raskemate karistuste kandmisele, samuti ka kinnipidamisele türmis varguse, kelmuse, võõra vara omastamise ehk raiskamise eest. (Ab.S. § 29)^{18/}

=====

18/ Abielusead. § 29 on abielulahutuse põhjustena ettenähtud ainult säärased vargused, kelmused ja võõra vara omastamised, mille eest üks abikaasa on mõistetud kinniistumisele türmis, mitte aga samad süüteod siis, kui süüalusele on kohtu poolt mõistetud arestikaristus, mida kohus mõningail juhtumel võib määrata.

Ka tingimisi süüdimõistev otsus, kui süüalune temale kohtu poolt määratud tähtaja jooksul pole toime pannud uusi süütegusid, kustub täielikult, s.o. süüalune ei vabane ainult karistusest, vaid ka süüst. Harilikult määratakse tingimisi karistus ainult vähemate süütegude eest ning ainult isikule, kes enne süüteo kordasaatmist on elanud ausat elu ja pole enne kohtu poolt karistatud rohkem kui arestiga. Riigikohtu seletuse järgi ei anna ühe abikaasa tingimisi süüdimõistmine teisele poolele lahutuse nõude õigust. (Riigikohtu Ts.t. nr.13 -1931 a.)

Olgugi et Riigikohus on asunud seisukohale, et ühe abikaasa tingimisi vangimõistmine ei anna teisele abikaasale abielulahutuse nõude õigust^{19/}, on abielulahutuse nõude õigus erand juhtudel siiski võimalik, kui kohus leiab ühe abikaasa tingimisi vangimõistmise fakti teisele abikaasale häbistavaks^{20/}.

=====

19/ vt. Riigikohtu Ts. t. nr.13 - 1931 a.
"Õigus" 1931 a. - lehek.237)

20/ Kostja A.K. on oma mehelt - nõudjalt J.K.-lt varastanud 70 kr. riigi raha ja 30 kr. mehe isiklikku raha mitte üksi omastamise mõttega, vaid et ka oma mmest, kes politseikonstaabel, ametialal sisse vedada. Kriminaalkohtu otsusega on A.K. varguses süüdi tunnistatud ja mõistetud kolmeks kuuks vangimõistmisi. Kohus, leides selle asjaolu nõudja J.K.-le häbistavaks tema teenistusliku ja seltskondliku seisundi tõttu ja kooselu kostjaga, kui vargusele kalduva isikuga, temale hädaohtlikuks ning lahutas nende abielu Abielusead. § 29 põhjal, asudes seisukohale, et vangimõistmine, kuigi tingimisi, annab nõudjale J.K.-le õiguse nõuda abielulahutust, kuna küsimus, millal ja kas kriminaalkohtu otsus täide viiakse, ei ole mõõduandev Abieluseaduse § 28 seisukohalt.

See seisukoht ei olevastolus Abielusead. § 23 p 4 mõttega, sest kui see seadus tunnistab autotamise abielulahutamise ~~abielu-~~

=====

20/ (järg)

põhjuseks, võib sellaseks põhjuseks olla ka nõudjat häbistav kostja poolt toimepandud vargus, mille eest kostja on mõistetud vangi, kuigi tingimisi. Kui Riigikohus on mõnes teises asjas, milline otsus TKS § 815 korras välja kuulutamata, asunud teisele seisukohale Abieluseaduse § 29 tõlgitsusel, siis võib see tingitud olla erinevatest asjaoludest.

(Riigik. tsiv. t. nr.450K - 1936 a.)

3. Protsessuaalne teovõime abieluasjades.

Tsiviilprotsessist osavõtmiseks peab isik oma protsessuaalset õigusvõimet ehk võimet olla protsessi pooleks ja protsessuaalset teovõimet ehk võimet ajada iseseisvalt protsessi.

Protsessuaalne teovõime või lühidalt protsessivõime on võime iseseisvalt või enese poolt volitatud voliniku läbi esineda kohtus hagejana või kostjana.

Protsessuaalne teovõime abielu tühistamise ja lahutamise asjus on mõnes suhtes avaram, kuid mis puutub volitamisse, siis kitsam kui muis tsiviilasjus.

Protsessuaalne teovõime abielu tühistamise asjus kuulub ka alaealistele abikaasadele, samuti neile abikaasadele, kes on eestkoste all pillamise pärast. Nad võivad iseseisvalt tõsta abielutühistamise või abielulahutuse hagi, olla kostjaks

neis asjus ja võivad anda nende asjade ajamiseks
tarvilikke volikirju. Samuti pole abielunaisel
abielutühistamise ja -lahutamise asjus vaja abi-
elulist nõuandjat (TKS § 1356⁴)

Hagipalved abielutühistamise ja abielulahutuse
asjus peavad olema kirjutatud palujate eneste ni-
mel ja nende poolt alla kirjutatud.

Paluja isiklikul palvel algatatud abielu maks-
vusetuks tunnistamise ja lahutamise asja edasiaja-
miseks võidakse anda välja volikirju, kusjuures
see peab endas sisaldama erivolitust käesolevaks
asjaks.

Hagipalvetel, mis esitatakse Abieluseaduse §§
14 ja 21 - 30 ettenähtud juhtumitel, peab paluja
allkiri olema tõestatud, kas notari, jaoskonnakohtu-
tuniku, politsei või vallavalitsuse poolt.

Abielu tühistamise asja võib algatada ka pro-
kurör, kuna abieluasjad riivavad ka riigi ja ühis-
konna huve.

4. Alluvus.

Iga tsiviilkohtu kompetents määratakse kolmest küljest:

- 1) Objektiivne ehk asjaline kompetents (asjaline alluvus) - selle all mõistame vastava liigi kohtute võimkonda lahendada teatud liik*i* tsiviilasju.
- 2) Subjektiivne ehk isikuline kompetents (isikuline alluvus) - määrab teatavat liik*i* kohtu-
test maaalaliselt selle konkreetse kohtu, kes on võimne seda asja lahendada. X
- 3) Funktsionaalne kompetents - selle all mõistetakse - milliseid protsessuaalseid toiminguid on õigustatud sooritama teatav kohus (missuguse astme kohtuna arutab asja teatav kohus).

Abielu lahutamise ja - tühistamise asjadel on mõningad erinevused alluvuse poolest teiste

tsiviilasjadega.

Funktsionaalselt kompetentsilt alluvad abielutühistamise ja -lahutamise asjad ringkonnakohtule esimese astme kohtuna.

Asjalise alluvuse kohaselt alluvad abielutühistamise ja -lahutamise asjad ringkonnakohtule.

Isikuliselt alluvuselt alluvad abielutühistamise ja abielulahutamise asjad ringkonnakohtule järgmiselt:

1) Abielutühistamise asjad (Abieluseadus §§ 12 kuni 20) - abielu sõlmimise koha järgi.

2) Abielulahutuse asjad (Abielusead. §§ 21-33)

a) kui kostja elab välismaal või tema elukoht on teadmata või kui ta on vahi all - hageja elukoha järgi;

b) kui abielu lahutatakse mõlema abikaasa ühisel kokkuleppel (Abielusead. § 30) - ühe poole elukoha järgi nende oma valikul;

d) kõigil muil juhtudel - kostja elukoha järgi. (TKS § 1356²).

5. Hagi abieluasjades.

Hagi on see tsiviilõiguslik taotlus, mille suhtes palutakse teha kohtuotsus. See hageja taotlus formuleeritakse hagi palves. Dispositiivsuse põhimõtte järgi kohus enne ei alga menetlust, kui pole esitatud hagi.

Mis puutub hagidesse abielulahutamise ja -tühistamise asjus, siis need kuuluvad muundushagide hulka.

Muundushagi sihiks on kujundada, muuta või lõpetada õigussuhet. Kohtuotsus on siin loova, konstitutiivse iseloomuga. Näit. abielulahutuse hagi juures : kuni kohtuotsuse seadusjõusse astumiseni püsib poolte vahel abielu kõigi oma õiguslike tagajärgedega; astub aga see kohtuotsus seadusjõusse, lõpeb abielu kui õiguslik suhe poolte vahel. Järelikult on siin tegemist muundushagiga, milliste mõju tekib alles tulevikus, Kuid on

ka muundushagisid, milliste mõju tekib mineviku kohta (ex tunc) - siia kuuluvad ka abielu tühistamise hagiid. Neil juhtudel loetakse abielu maksusetuks juba algusest peale. Muundamishagi asjus tehtud kohtuotsuse mõju seisab muundamises, mis on kohuslik kõigi isikute suhtes. Kohtuotsuse sooritust neis ei ole, kuna kohtuotsus ise juba muundab ja loob õiguse, või kustutab selle.

Igas hagiis tuleb eraldada kolm osa: 1) sisu, 2) aine ehk ese ja 3) alus.

Hagi sisu on see kohtulik toiming, mida hageja taotleb, s.t. vastava kohtuotsuse tegemine. Abieluasjades näit, muundada vastavad juriidilised vahekorrad (lahutada või tühistada abielu).

Hagi ese ehk aine on see, mille kohta hageja palub kohtuotsust. Muundushagide aineks on alati juriidilised suhted.

Hagi aluseks võivad olla kõik need andmed, milledest hageja tuletab oma hagi taotlused. Muundushagi lähemaks aluseks on teatavad subjektiivsed

õigused. Kaugemaks aluseks on teatavad fakti-
lised asjaolud, millistega on seoses selliste
õiguste tekkimine. Näit. abielunaine taotleb
abielulahutust, toetudes Abieluseaduse § 28³,
mis annab talle selleks õiguse (lähem alus),
kuna mees tahtlikult ei anna talle ülalpida-
mist (kaugem alus). Nii on abielulahutuse ha-
gi ~~kaugemateks~~ lähema alusteks abielulahutuse põhju-
sed, mis loetletud Abieluseaduses § 21-30.

Mis puutub hagipalvesse abielulahutuse ja
tühistuse asjades, siis peab see olema kirja-
lik, tuleb tähendada ^{veel järgmised andmed:} kohtu nimetus; poolte ni-
med ning elukohad; asjaolude seletus, millest
hagi tuletub; mille üle hageja palub teha koh-
tuotsus. Pääle selle peavad hagipalved olema kir-
jutatud eestikeeles ja hagejate eneste nimel
ning nende poolt allakirjutatud, kusjuures
allkiri peab olema tõestatud notari, jaoskonna-
kohtuniku, politsei või vallavalitsuse poolt.

Kohtulõiv abielutühistamise asjus vaieldava

abielu puhul (Abieluseadus § 14 - 16) ja abielulahutuse asjus määratakse kohtu poolt ühisel alusel nende asjadega, mis ei ole hinnatavad, kuna abielutühistamise asjad Abieluseaduse § 12 ja 13 alusel on vabad kohtulõivust, tempelmaksust ning muudest maksudest.^{21/}

^{21/} TKS § 1356⁷

6. Tõendamise probleem
abieluasjades.

Olenedes sellest, kas tõendite kogumine lasub kohtul, pooltel või mõlemil, tuntakse üldse kolme protsessi tüüpi:

- 1) Võistlusprotsess - tõendite kogumine või üldse kogu faktilise materjali esiletoomine peab sündima poolte poolt.
- 2) Juurdlus- ehk inkvisitsiooniprotsess - siin kogub tõendeid ainult kohus.
- 3) Sega- ehk ühendatud protsess - siin on tõendite kogumine osalt poolte, osalt kohtu ülesanne.

Meie kehtiv TKS on rajatud mõningate eranditega puhtalt võistluspõhimõttele. Sealjuures hageja peab tõendama oma hagi ja kostja peab tõendama oma vastuväiteid. Teatud määral on siiski kohtule jäetud õigus segada võistlusse. Nii võib TKS § 507 järgi

kohus võtta ette ka omal algatusel paiklikke ülevaatusi, toimetada ekspertise, paluda mõne väite tõestamist või selgema seisukoha avaldamist. Seega on meil võetud omaks võistlusprotsess, kuid seda on teataval määral tasakaalustatud kohtuliku juhtimise põhimõttega.

Mis puutub kohtu ülesannetesse abielutühistuse ja abielulahutamise asjus, siis on need palju suuremad, kui harilikus võistlusprotsessis. Seda nimelt põhjusel, et abielu evib perekondliku instituudina ning ühiskonna algrakukesena suurt tähtsust ja see pole ainult abikaasade vaheline asi, vaid selle püsivusest ja lõppemisest on huvitatud ka riik ja ühiskond. Nii võib kohus igas asja seisundis nõuda poolte isiklikku ilmumist kohtusse, võib sõltumata poole poolt esitatud tõenditest oma suva järgi koguda tõendeid jne. Poolte õigeksvõtt pole neis asjus kohtule siduv. Tunnistajad, kes on nähtud ette T.K.S. § 373 p.1 - 3, kuulatakse üle ka taanduse korral, kuid ilma vandeta. ^{22/}

=====

^{22/} TKS § 1356⁹

Kohus peab kõikide tunnistajate ütlusi, kas nad vastavad ka tõeale, kaaluma ning samuti arvessevõtma kõiki kirjalikke tõendeid, asitõendeid ning asjatundjate arvamusi. Alles siis, pääle kõigi asjaolude arvessevõtmisel ja põhjalikul läbiarutusel saab kohus oma parema äratundmise järgi teha otsuse.

Abielu maksvusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus on kohtuistungid kinnised.

7. Abielu-lahutus

abikaasade kokkuleppel.

Abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja vankumata soovivad. (Abielusead § 30)

Sellist võimalust ei ole paljudes maades, eriti ei lubata kokkuleppel lahutamist Lääne-Euroopa riiges. Kokkuleppel lahutamise keelamise ühe põhjusena tuuakse ette, et seetõttu suureneb abielulahutuste arv. Sellele aga väidetakse vastu, et tema arvel väheneb teistel põhjustel lahutuste arv.

Hagi palved abielulahuse üle abikaasade omavalisel kokkuleppe põhjal määrab ringkonnakohus arutusele alles kolme kuu pärast, arvates nende esitamise ajast.

Pooled peavad ilmuma isiklikult kohtuistungile oma kokkulepet isikliku lahkumineku asjus uuesti

tõendama. Kui isiklik ilmumine võimata, siis on puudujal poolel ^{Vaja} ühes mitteilmumise põhjuste teatamisega saata kohtule aegsasti enne istungi päeva - kirjalik korduv tõendus oma vankumata tahte üle lahkuminna, mis kirjutatud ja millel allkiri kinnitatud peab olema notari, jaoskonnakohtuniku, politsei või vallavalitsuse poolt.- mitte enne kahte kuud peale abielulahutuse palve esitamist.

Eelpoolnimetatud kolmekuune tähtaeg on mõeldud selleks, et ei esineks kergemeelset abielulahutust ja et abikaasadel oleks aega järele mõtelda, kas abielulahutus on nende vankumatu soov.

Juhul, kui üks pool ei ilmu kohtuistungile ja ei saada mitteilmumise vabandava põhjuse tõendist, siis lõpetatakse asi ja võidakse uuesti alustada uue palve esitamisega (nagu algusest peale).

Kohtuotsused abielu lahutuse üle abikaasade omavahelise kokkuleppe põhjal (Abielusead. §30) astuvad kohe seadusjõusse ja nende peale pole edasikaebust.

Kokkuleppel lahutamisel on see hää külg, et
siis ^{poolest} ei pruugi paljastada kogu oma sisemist pe-
rekonnaelu, vaid, olles kindlale veendele jõud-
nud, tehakse seda soliidset, ilma viha ja vae-
nuta ja maetakse maha ka olnud lahkkelid.

Alg pastorid

8. Laste saatuse määramine
abielulahutuse ja
abielutühistamise
korral.

Ühelajal abielu maksvusetuks tunnistamisega korraldab kohus ka laste saatuse, määrates, kumma abikaasa juurde nad jäävad; sellejuures võtab kohus arvesse abikaasade omavahelist kokkulepet, kui see saavutatud, kuid peab silmas siiski ainult laste huvisid ^{23/} ja paneb võimalikult tähele ka

^{23/} Abielu lahutamise ja tühistamise protsessis kohus, korraldades laste saatust Abielusead. §§ 19 ja 33 kohaselt, peab silmas laste huve, nimelt kurma vanema juures nende kasvatus on rohkem kindlustatud. Seejuures saab kohus arvestada ainult seda olukorda, mis on abielu lõppemise momendil, kuid hiljem võivad asjaolud muutuda. Võib juhtuda, et selle vanema eluviisid, majanduslik olukord jne (kelle juurde laps jäetud) muutuvad koguni teistsuguseks, mille tagajärjel võib

laste eneste soove, kui nad on juba meelemõis-
tuslises eas. (Abielusead. § 19)

Mis puutub laste saatusse abielulahutamise
korral, ~~siis korral~~, siis korraldatakse see Abi-
elusead. § 19 järgi (nagu eelpool tähendatud).

Abielulahutuse puhul on isa kohustatud ülal-
pidama last (BES § 200) ja see kohustus lasub
niikaua isal, kui laps ei ole suuteline endale
ülalpidamist hankima. Seadus ei näe ^{ette} (vanusepiiri
ja seadus ei võigi seda kindlaks määrata, vaid
selle üle otsustab igakord kohus, arvestades see-
juures kõiki asjaolusid, nagu: kas laps võib ene-

=====

23/ (järg)

kannatada lapse korralik kasvatus ja keha-
line, vaimne ja moraalne areng. Samal ajal
võib aga teise vanema seisukord lapse kor-
raliku kasvatamise mõttes muutunud olla pa-
remuse poole. Sellise olukorra juures pole
kohus takistatud ühe vanema palvel ümber-
korraldama lapse kasvatamise küsimust lap-
se huvide seisukohalt, nimelt võtma last
ära ühe vanema juurest ja andma teda kas-
vatada teise vanema juurde.

(Riigik.tsiv.t. nr.348 K - 1937 a.)

sele ülalpidamist hankida ja kas ta on kohustatud seda tegema lähtudes vanemate varanduslikust ja seltskondlikust seisukorrast.

Kui vanemad elavad lahus ja laps on ema juures, ei vabasta see isa lapse ülalpidamise kulude kandmisest. ^{24/}

^{24/} Vt. Riigikohtu ts. t. nr.260 - 1933 a.)

9. Prokurööri osavõtt
abielu-asjust.

Abielu maksvusetuks tunnistamise asjus tühistamise alusel (Abielusead. §§ 12 ja 13) võtab osa prokurör, vaatamata sellele, kas asi algatati tema või asjast huvitatud eraisikute palvel. Prokurör kogub ja esitab tõendusmaterjale, avaldab enne otsuse tegemist oma arvamuse ja võib kohtuotsuse peale edasi kaebada üldises korras.

Prokurööri osavõtt (kes harilikult tsiviilasjades ei esine) abielu maksvusetusks tunnistamise asjus on seletatav sellega, et abielu instituu- riivab ka riigi ja ühiskonna huve.

10. Abikaasade vahekorrad
abieluprotsessi kestel.

BES järgi peavad abikaasad elama koos ja vastastikku teineteist toetama. Omavoliline loobumine neist kohustest pole lubatud.^{25/}

Samuti on abielunaisel õigus nõuda oma mehelt ülespidamist vastavalt viimase seisukohale ja jõukusele. See õigus on naisel ka siis, kui mees ise on ta maha jätnud, tema enda juurest ära ajanud ja keeldub teda enese juurde tagasi võtmast ja kui üldse mehe süü pärast abieluline ühiselu on muutunud võimatuks.^{26/}

Kui naine on mehe süü pärast sunnitud temast lahus elama, siis lasub mehel kohustus maksta temale elatist raha sellest päevast arvates, millal naine oli sunnitud lahuselule. Ei täida mees seda kohustust, siis on naisel õigus kohtuteel nõuda temal saada oleva elatist raha väljamõistmist kogu

=====

25/ BES § 7

26/ BES § 9

aja eest, mille jooksul naine mehelt ülespidamist ei saanud ^{27/}.

Naise haigus pole tema äraajamiseks seaduslik põhjus. Kui mees vabatahtlikult ülespidamisraha ei maksa, tuleb seda nõuda kohtu teel. Kohtus tuleb naisel tõendada, et mees on ta ära ajanud. Kui naisel rahapuudusel pole võimalik ülalpidamise nõudmist algatada, siis on võimalik asja ajada ka vaesusõiguse alusel, pöördudes kohtu poole vastava palvega. Kui kohus rahuldab palve vaesusõiguse tõttu, siis paluja on vabastatud kohtulõivu ja tempelmaksu tasumisest.

BES § 9 ja 124 koostusliku mõtte järgi kehtib üldreeglina mehe kohustus oma naist ülal pidada kuni abielulahutuse kohtuotsuse täitmisele ^{28/} pööramise momendini, kui mees pole tunnistatud süüdlaseks pooleks ^{28/}

=====
^{27/} (Riigik. Ts. t. nr. 325 - 1931 a.)

^{28/} (Riigik. Ts. t. nr. 128-R 1938 a.)
T. Grünthal - "Riigikohtu Tsiviiliosakonna otsuseid 1938")

11. Kohtuotsuse seadusjõus-
tumine abieluasjades.

Kohtu resolutsiooni kuulutamise ajast ei saa kohtuasutis ise enam otsust muuta - seadusjõusse astunud kohtuotsus on kohuslik mitte ainult pooltele, vaid ka kohtule enesele kui ka teistele kohtu- ja ametiasutistele.^{29/}

Harilikult ei loo kohus poolte vahel mingit uut õigussuhet, vaid teeb ainult kindlaks selle vaieldava suhte, mis oli poolte vahel hagi esitamise momendil (samme- ja tuvastushagide puhul). Kuid muundushagide puhul loob juba kohtuotsus poolte vahel uue suhte ja lõpetab vana (näit. abielulahutuse ja -tühistamise asjades).

Kohtuotsuse suhtes tuleb eristada ta jõudu

1) materjaalses ja 2) formaalses mõttes.

Materjaalne seadusjõud haarab lahendatud õigustüli sisuliselt - on vastav õigussuhe, mille kohta

^{29/}TKS f893

protsess käis, kohtuotsusega lahendatud, ja on kohtuotsus formaalselt seadusjõus, siis on see kohtuotsus sunduslik pooltele.

Formaalne seadusjõud märgitseb seda kohtuotsuse omadust, et seda otsust ei saa enam muuta harilikus edasikaebe korras ^{30/} Formaaletselt jõustub kohtuotsus, kui on möödunud edasikaebetähtaeg või pooled on loobunud edasikaebusest (TKS § 892).

Abielulahutuse ja -tühistuse asjus on kohtuotsus ⁸¹⁶ seadusjõus, kui esimese astme kohtuotsuse peale pole seaduses ettenähtud tähtajal (6 nädala jooksul) antud apellatsioonikaebust; teise astme kohtuotsus on aga siis jõus, kui pole antud kassatsioonikaebust seaduses ettenähtud tähtajal (kahe kuu jooksul), või juhul, kui kassatsioonikaebus on antud, siis pärast seda, kui see kaebus on Riigikohtu poolt jäetud tagajärjeta. Edasikaebetähtaega arvatakse kohtu resolutsiooni kuulutamisest.

Erandina abielulahutuse asjus mõlema abikaasa ühisel vankumata tahtel (Abielusead. §30) astuvad

30/ TKS 9792

Ex bibl. univ. Tart.

kohtuotsused kohe seadusjõusse ja nende peale po-
le edasikaebust ^{31/}.

Kohtuotsuse täitmine abielulahutuse ja -tühis-
tuse asjades piirab vaid perekonnaseisuametile
kohtuotsusest ärakirja saatmisega. "Kohus saadab
oma otsuse ärakirja ajaviitmata peale esimese
astme otsuse seadusjõusse astumist (Ts.Kp.S. §
892 pp.1 ja 2) ehk teise astme otsuse täitmisele
pööramise aja kätte jõudmist vastavale asutusele
või isikule, kelle juures abielu sõlmiti, äramär-
kimiseks sellekohastes raamatutes. (TKS § 1356¹¹)."

Kui abielu tühistatakse või lahutatakse ilma
ühegi poole süüdlaseks tunnistamata, siis kohus
määrab kohtukulud mõlema poole kanda ühetaoliselt.

Abielutühistuse ja abielulahutuse tagajärjed
korraldatakse maksva tsiviilseaduse järele.

Abielutühistamise puhul saab naine tagasi
endise perekonnanime (mis tal oli enne abiellu-
mist). Abielulahutamise puhul hoiab aga lahutatud
naine mehe perekonnanime alääs, kui ta ise oma en-
dist perekonnanime tagasi ei soovi.

31/ Tks § 1356¹²

Juhul, kui naine tunnistatakse lahutamises süüdlaseks pooleks, võib kohus mehe palvel, arvessevõttes kõiki asjaolusi, naiselt mehe perekonnanime ära võtta, sarnasel juhul saab naine tagasi oma endise perekonnanime.

Ühelajal abielutühistamisega ja lahutamisega korraldab kohus ka laste saatuse, määrates kumma vanema juure nad jäävad. Kuid kohus võib ka pärast laste saatuse ümber korraldada. Nii ei astu kohtu korraldus laste saatuse kohta seadusjõusse, vaid püsib ainult cum clausula rebus sic stantibus, s.t. kuni see olukord, mille põhjal kohus abielulahutusel laste saatuse määras, on oluliselt muutumata. ^{32/33/}

Mis puutub varanduse saatusse ja alimentatsiooni, siis kuulub see lahendamisele eriprotsessi korras.

=====
^{32/} vt. Riigik. ts. t. nr.336 -1930 a.

^{33/} vt. Riigik. ts. t. nr.348 K - 1937 a.)

Osundatud teosed:

Abieluseadus,

TKS,

BES,

Riigikohtu Tsiivilosakonna otsused,

T.Grünthal - "Riigikohtu Tsiivilosakonna
otsuseid 1938",

Juriidiline ajakiri "Õigus" .